

Landskap: Småland Upptecknat av: John Nilsson
Härad: Östbo Adress: Vindeln
Socken: Voxtorp Berättat av: Sven Johan Pettersson
Uppteckningsår: 1935 Född år 1873 i Drömminge, Bor.

Uppteckningen rör : En pratstund med Sven Johan i Prästgården.
Nisse i Prästgården.

Landskap: Småland Upptecknat av: John Nilsson
Härad: Östbo Adress: Vindeln
Socken: Voxtorp Berättat av: Sven Johan Pettersson
Uppteckningsår: 1935 Född år 1873 i Drömminge, Bor.

Uppteckningen rör

En pratstund med Sven Johan i Prästgården.

/Träffade i dag pastor Johansson i Voxtorp och hörde av honom, att vår vän Sven Johan Pettersson i Drömminge Prästgård fortfarande måste hålla sig inne på grund av vatten i högra knäet. Jag tyckte då att det kunde passa att få en pratstund med honom och gick dit./

När jag kom in, satt Sven Johan och läste tidningen.

- God dag, hur står det till?
- Inget vidare, men tack för att han gör sig till och kommer och hälsar på en. Nä, i dag var jag ute ett slag på rågrädan, och det var långt ifrån bra. Jag har ju haft det här otyget förr, men då har det gått över om en tid, bara jag har

hållit mig i stillhet, men den här gången hjälper ingenting. Jag har ju varit till doktor Lundskog i Värnamo, och det är nog en förståndiger och bra karl, men bota mig kan han inte. I förra veckan var jag till Flahultagubben. Pajken min var också med, för han har fått en tandfistel. Ja, Flahultarn såg ju på knäet, och så sade han, att det gick nog inte annat än smörja bort, och så fick jag recept på en sorts linement, som jag nu har hållit på och krabbat med. Men inte vill det bli nån bättring.

Det är nog inte så farligt, för jag fick ingen sup hos Flahultarn. Pajken min fick en sup och så fick han tillsägelse att låta mor ~~kaka~~ göra en honungsgröt^u och lägga på. Det har också bättrat sig, och han är snart bättre.

Flahultagubben är den styvaste doktor, som finns häromkring. Läkarna har nog sökt komma åt'en, men det har inte lyckats för dem, för se han är inte nån kvacksalvare i egen-

En tjock, kallrörd gröt av rågmjöl och honung.

Skriv endast på denna sida!

lig mening. Skriver aldrig ut recept på annat än det vem som helst kan få köpa på apoteket, och tar aldrig till kniven och skär. Men han har botat många, och till och med doktorerna ha måst dit, när inget annat hjälpt.

Då nån kommer dit, och det är riktigt allvarsamt, får han en sup, och vad det är i den supen, vet ingen. Det smakar som vanligt brännvin, säger de som fått den. Ingen får ens se flaskan, som han håller ur. Han går bara in i sitt rum och kommer sen ut med ett fullt supglas, och så säger han: "Ta det här". Är det sen riktigt allvarligt så går han in och fyller på en till, men mer än två har ingen fått.

Jag för min del kan då heller inte begripa vad det kan vara i den där supen, men det måtte väl finnas nånting som riktigt sätter igång blodet. och driver ut allt rackartyg, som satt sig i kroppen.

För en par år sen råkade brevbärarn här skära sig lite

i fingret en morgon då han skulle iväg med posten. Nå, han brydde sig inte om det, utan gick sin tur, men på kvällen började han få ont, och innan han kom hem, kunde han knappt cykla. Det var inget annat göra än att skaffa en bil och åka me'n till Flahult. På vägen dit blev han sämre och sämre, och innan de var framme, låg han alldeles stel och så gott som livlös i bilen.

Då Flahultarn såg honom sade han: "Jaha, du unge man, hade du inte kommit nu, så hade du varit död om en halv timma." Det hörde ju inte brevbärarn, för han var ju sanslös. Så tog Flahultarn och hällde i'n två supar och sade: "Kör nu hem, då ni är hemma, är han frisk". Å, djäklar i mig, i samma mån som de körde blev han kryare, och då de var hemma, var karlen fullkomligt frisk. Det är sant, för jag har själv sett'et.

Nu ankar jag bara på att inte jag också fick en sup,

Sv. 11.
O 760
Västerg. an
1935

5030

- 5 -

Uppst. John Nikai
Vindeln

Bor. Sven Johan Pettersen
f. 1873. i Drömminge, Bor.

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

för det hade säkert hjälpt. Med vanligt brännvin går det inte. Det blir det bara värre av. Det vet jag, för jag har nog försökt, skall han tro.

- Men finns det ingen "klok" gubbe här i Drömminge som Sven Johan kunde fråga, undrar jag.

- Nää, här finns ingen sådan och har inte funnits heller, om vi inte skall räkna en som hette Johanna förstås.

Hon bodde här i min uppväxt och kunde nog inte så lite mer än andra. Bland annat botade hon "skervan" /eng. sjukan/. En av pajkarna i granngården fick skervan en gång, det minns jag, och då var hon dit och fick ett halft kilo smör, som hon gick hem och ordnade till. Dagen efter kom hon tillbaka med et, och då luktade det vitlök ~~av~~ av et. Inte vanlig vitlök utan den där sorten som man visst kan köpa på apotek. Det skulle smörjas över hela kroppen. Jag var själv dit och såg på, och jag kan säga, att det hade en välsignad dålig

lukt, och smaken, ja, den var förskräcklig.

Men hon kunde en hel del annat också den där Johanna. Karl'n hennes, David; bytte hemman med en som hette August, men så blev de osams efteråt, och då förgjorde hon vattnet i brunnen. August öste väl brunnen tjugo gånger och lade i salt, för det brukar vi ju göra för att få vattnet friskt, men det hjälpte inte. Jag var där själv och öste två gånger, och jag kan säga, att vattnet var så dåligt, så en människa kunde omöjligt dricka det, ja, det var knappt djuren drack det.

Inte kan då jag tro, att hon lagt nånting i brunnen, för då skulle det väl tagit slut nån gån så ofta som den östes. Nä, det var nog nåt annat, men vad det var - ja, säg det den som kan.

Samtidigt med Johanna fanns det här en annan som hette Sven i Drömminge. Han var inte så dum när det gällde kreatur.

Han gjorde ett slags pulver av bolmörten och liebstickrot, som han torkade och malde. Ja, så hade han nog i en del annat också men vad det var, vet ju inte jag. Särskilt bra var det för svin, och då soan blev sjuk, var det bruk att gå till Sven och få sig lite pulver att häva i'an.

En gång kom Sven i träta med Kalle i Östergård på hemväg från kyrkan en söndagsmorgon. De använde inte precis så fina ord om varandra, och till slut sade Kalle: "Du kan fara åt h-e, för jag kan nog undvara dig." "Ja, det kan nog hända," svarade Sven, "men ack du, huru länge." På det skiljdes gubbarna, men när Kalle kom hem, kom käringa hans och sade: "Soan har blivit sjuk. Du måste genast gå bort till Sven och få dig lite pulver."

Men se det ville nu inte Kalle, kan tänka, och han konstlade sig på alla sätt för att slippa. Men käringa hans var starkare och - argare, och till sist fick Sven allt lunka

iväg, fast nog bar det emot, kan en veta.

"Jag förstod nog, att du inte skulle kunna undvara mig", sade Sven, när Kalle kom. Men så lagade han till pulvret, soan fick det och blev bra, och sen var gubbarna sams igen.

En annan gång hade soan här i granngården blivit sjuk, och de gick efter Sven. Då han kom dit, tyckte han att hon såg så pass eländig ut, så hon skulle nog behöva en rätt god dosis. Han hävde också i'na en par matskedar, men som soan fått det, sträckte hon ut sig på kätten och blev alldeles stel. "Herre je" sade Magnus, så hette grannen, "jag tror hon dör!" "Å skit", svarte Sven, "hon bara dasar sig". Men då de efter en stund såg efter hur det var, var soan dö, dö ända ut i rompen. - Och ändå hade Sven stått och sagt, att hon bara låg och dasa sig.

Sven han kunde nog bota rätt bra i alla fall, men det fanns många andra som ville gälla för att kunna med kreatur, fast de inte förstod sig på den saken mer än spisen, som står där i hörnet.

Det fanns t.ex. en gumma på Hössjömo som hette Anna Katrina. Hon kom en dag till Magnus, då han var i lagårn, och då sade han: "Kan I säga mig moster om den här kviga är i kalv?" Hon gick dit och kråma på buken och hade sig på alla sätt, och så sade hon, att den kvigan hade säkert kalv och det skulle förresten inte bli länge tills hon kalvade. Magnus stod där och såg på, och då Anna Katrina var färdig, låtsades han bli förlägen och sade: "Nä moster, jag visade er nog fel. Det där var ju oxen." - -

Så mycket förstod hon sig på.

Så var det en käring här som brukade gå omkring och åderlätta /åderlåta/ kreatur, ja, även folk. De brukade ofta

Sm. Uppf. John Nilsson 5030
1935
Textorp. Ser. Ben Joh. Vetterlin -10-

göra så förr, så snart det var nånting. Hon kom hit en dag och gick till lagårn och snokade. Så sade hon: "Nej, men se på den oxen! Minsann står han inte å fryne på nosan. Det är inte bra med den, han behöver nog åderlättas." Hon hade inte mer än sagt det, så började också en ko fryne på nosan.

"Här står det illa till, och ni måste nog åderlätta mest allihop". - Nu vet ju jag ju inte hur det blev, men det är ju lätt att förstå varför käringen så gärna ville åderlätta. Hon var slug, skall en veta, och ville bötta /få betalt, tjäna pengar/, det var alltihop.

- Men brukade inte kreaturen pinas av maran också ibland?

- Jodå, det har jag själv varit med om. I min uppväxt körde jag ett par oxar, och en vår började de stå våta av svett var morgon. Då var det en här som sade åt mig: "Sätt en lie över bjälken i lagårn, så skall du få se det blir bra". Det gjorde jag, och det hjälpte. Aldrig mer såg jag dem svettiga

Im Uppst. John Wilson 1935
Lettarp Rev. L. Joh. Pettersson.

5030

- 11 -

11
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

på morgnarna, och aldrig mer har jag då försökt med lien heller. Men han skall inte behöva gå så långt härifrån för att få se'et. Jag vill inte säga var det var, men någon gång i förra månaden var jag inne i en lagård här, och där hängde sannerligen en lie i bjälken mitt i lagårn.

Se de gamle trodde så blint på trolldom och sänt, och det fick en så i sig, så även om enninte nu tror på'et, gör en i alla fall som de gjorde.

En vet ju inte vad en skall tro, men faktum är, att det förr fanns vad vi kallar "ohälligt" folk. / folk som kunde trolla och förgöra för andra/. Mina föräldrar hade piga, och en dag på hösten blev hon skickad med en kruka mjölk till en käringaharska här - jag vill inte säga namnet - som skulle ysta. Vi hade korna ute, och pigan mjölkade direkt från kon och gick med mjölken. Mor ropade och ville att hon skulle ^{komma in och} sila den, men det tyckte pigan var besvärligt, så

hon sade, att det kunde käringen få göra själv.

Men detta var dumt gjort, för han må tro mig eller ej, men vi fick inte något smör på denna sidan jul. Det var helt enkelt förgjort. Kärna så mycket du ville, det bara skvalpa i kärnan, men inget smör. Vi försökte några veckor å rad, men sen upphörde vi en längre tid, för det var inte lönt att göra sig besväret. Strax före jul och vid jul provade vi igen, och då blev det verkligen som risgryn i kärnan, men det tog aldrig ihop och blev smör. Men som julen hade gått blev det smör igen, precis som om ingenting hänt.

Kan nu han som är en studerader karl ge mig förklaring på detta? Inte kunde väl korna med en gång börja på att mjölka en mjölk, som det inte fanns smör i? Och så lika tvärt kasta om igen. Nehej, jag kan inte förstå annat än att käringen förgjorde'at, då hon fick mjölken.

- Säger Sven Johan att käringen "förgjorde" er mjölk. Hur

kunde hon det? Fanns det inget sätt att förhindra't?

- Åjo, ett sätt var, att innan man gick med mjölken sticka ner en eldbrand i den och sen skumma av sotet. Det påstods hjälpa. Men nu gick ju pigan direkt, så det blev inte gjort den gången.

Nåja, nu tro ju inte vi på trolltyg längre i den här gården, men jag tror, att det skall finnas gårdar här i byn, där de aldrig lämnat från sig en kruka mjölk. Ja, jag vill ju inte säga't för säkert, men jag vill heller inte hålla så pass som tuggbussen på'et.

På tal om ohälligt folk så kommer jag ihåg en käring, som kallades för Pisan. Hon hade ord om sig att kunna ställa till med sattyg, och det såg hon förresten ut till lortiger rufsiger som hon var. En gång kom hon upp till Bengt i Klippa käring, då hon höll på att kärna smör. Nu råkade Bengt, som

var en stor rackare, vara inne då de kom - hon brukade ha med sig en som hette Jägerfält - och han /Bengt/ instruerade nu käringen sin att ta upp smöret ur kärnan, innan Pisan och hennes följe kom in. Så gjorde hon, och då Pisan kom in satt Bengt och kärnade i bara kärnmjölken.

"Jag kan inte få något smör," jämrade sig Bengt, "här har jag suttit mest hela dagen ~~sittit~~ och slitit och käringen min med".

"Det skall jag nog bli god för", sade Pisan och stegade fram till kärnan, körde undan Bengt och började gno. Men det blev inget smör. "Lägg i rot", sade Jägerfält. Jaha, Pisan hävde i rot - vad det var vet jag inte - och Jägerfält löste av'na med kärningen.

Men det hjälpte inte hur de än slet, för det kunde ju inte bli smör av kärnmjölken, kan veta. Då gav Bengt sig till att skratta och talte om'et som det var. Sen körde han

Småland
Östbo
Votterbo
1935

5030

- 15 -

Ypö. av Johan Nilsson
Ber. Bengt Petersson
Född 1873 i Vimmerby
Ber

15
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ut Pisan och hennes karl.

Jaha, Pisan fick ju lov att dra å, men den som inte sen fick något smör det var Bengta käring. Hela det året fick hon gå till gårbon /grannen/ och kärna. På Klippan gick det inte. Det hade förresten Pisan sagt sen ute i bygden, och hon hade tillagt, att om inte Bengta käring kastat en eldbrand efter henne, då hon gått, så skulle hon ha förgjort dem på nio vis. Numkunde hon inte åstadkomma mer än ett.

- Hjälpte det om män kastade eld efter "trollkärningarna"?

Ja, eld eller stål, men eld var bättre ansågs det. Det gagnades allmänt så snart ett tatarebo eller någon "ohälig" käring varit i en gård. Många gånger gjordes det förstås i smyg, så att inte käringan såg det. På den här gårdens minns jag nu inte något tillfälle, då vi gjort så, men i andra gårdar här i byn vete Gud om det inte brukas än i dag. Jag vill ju inte säga något för säkert, men jag vågar inte heller

tuggbussen på'at.

Medan jag håller på med tatare, så skall jag berätta en historia, som hände i min ungdom.

Det var en bonde som hette Anders, och en dag hade han farit till Vrigstad marken, så käringen hans var ensam hemma. Det blev sent för Anders på marken, och på kvällen kom där ett helt tatarebo med flera hästar och kärror och en massa käringar och ungar. De ville prompt ligga där över natten men Andersa käring nekade och stängde dörren. Men då tatarna inte såg till nån karl, blev de fräcka och började hota och pocka på att få komma in. Då ingenting hjälpte, sökte en ta sig in genom fönstret, men då tog käringen fram täljyxan, som låg under sängen - där hade de alltid en täljyxa förr - och sade att den förste som kom, skulle hon spräcka skallen på. ~~Det gick inte heller~~ Ingen vågade heller, men i stället gick de och gjorde bekvämt åt sig på logan,

och där låg de då Anders kom hem på natten.

Men där blev ingen långvarig vila. Anders tog piskskäftet - de hade stora tjocka piskskäft förr som var fyllda med bly eller mässing i knoppen och användes som försvarsvapen på långresorna - och gjorde rent hus på logan. Tatarna måste ut och iväg mitt i natten, men de svor och förbannade och hotade att hämnas.

Inte långt efter var Anders till kvarn. Det hade blivit sent som vanligt då man var till kvarn förr, och på hemresan mötte han tatarna i en vägkrök vid en liten å. Som de såg Anders sprang en fram och sökte sticka'n med en kniv, men Anders var snabb och hann slå karn över armen med piskskäftet. Sen högg han honom och kastade honom i ett slängkast över lasset och ner i ån. Övermakten var emellertid för stor och Anders måste köra därifrån för brinnande livet.

Nu trodde många, att Andersa gård skulle bli förgjord,

men se därav blev intet, vad det nu kunde bero på. Antagligen vågade inte tatarna eller också visste Anders att skydda sitt och sina.

Men det var inte alla såna där trollskråar, som ^{bara} gjorde lett åt andra, det fanns en del som kunde ställa det bra för sig själv också.

Jag har hört berättas om en som hette Sven i Hultet, att han en gång gick till nattvarden men då smusslade ut övlätet /nattvardsbrödet/ och tog det i fickan, och då han kom hem satte han upp det på väggen och sköt genom'at. Sen blev han en vådaskytt, och intet djur kom undan då han var i skogen. Det var detsamma när han gick ut, full börda så han knappast kunde bära hem den hade han, då han gick hem. Folk påstod, att han inte skulle må väl av'et, men han levde i alla fall tills han blev 96 år, och hur han fick 'et sen, vet ju inte jag.

En likadan herre hade vi i Kalle på Enebacken - det är i Hånger. En gång var han och en som hette Lasse i Torpet ute och jagade. Kalle sköt den ena fågeln och haren efter den andra, men för Lasse var det som förgjort. Hur han än sköt - om han nu fick se nånting - inget fick han.

Då blev Kalle arg och sade: "Du Lasse skjuter som en ärans skråe, jag skulle kunna våga dig min blanka röv, du skulle ändå inte hitta'n". Men det tyckte ju Lasse var allt för stärkt, så han svarte: "Vågar du, nog skjuter jag". Jaha, Kalle gick upp på en sten ett stycke ifrån, gjorde sig reds och satte stussen åt Lasse. Han tog redit sikte och sköt, men tror han det bekom Kalle något. Nehej, han reste sig bara och tog av sig hatten och där satt alla haglen.

Så mycket kunde han.

Jaha, de hade sina påfund förr i världen. För rätt

länge tillbaka - jag tror nog det är en 60 år sen - var det två knektar här, som skulle hjälpas åt att gräva en brunn åt en bonne i Drömminge. Den ena knekten hette Oliv, den andre Kask. Hur Oliv kommit ut från regementet vet jag inte, men Kask hade fått avsked för han stulit. Till historien hör också att Oliva käring hette Anna.

Så en morgon när de skulle till att grava, så sade Kask: "Då jag gick förbi körka satt det fullt med fögla i träna där, och densena lät: 'Oliv, Oliv, Oliv', den andra: 'Anna, Anna, Anna', och en tredje: 'kom hit, kom hit, kom hit'." "Det var konstigt", svarte Oliv, "då jag gick förbi där, satt där bara en, och han lät: 'Tjyv, tjyv, tjyv' ". - Så var det till att börja grava, och vad småfögla sjöng resonerades inte mera om.

- Sven Johan kom just att nämna 'kyrkan'. I går hörde jag

talas om nånting som kallades "Gruppsoan" och skulle finnas på kyrkgården. Vad kan det vara för ett djur?

- Jaså, Gruppsoan! Jo, det skall jag tala om.

Se förr hade de för sig, att det skulle finnas ett stort förskräckligt so i kyrkan. Om man gick runt kyrkan tre gånger julanatten och för varje gång blåste i nyckelhålet, fick man se 'et. Men det var inte många som vågade, skall jag säga. Inte har då jag gjort det och inte har jag hört talas om nån annan som gjort det heller, och ingen vet jag som har sett 'et.

Men det går en historia här om en kyrkvaktare, som en julakväll hörde några mystiska ljud innefrån kyrkan och blev rädd och sprang efter präsen. "Käre far, käre far, I måste komma genast, för det spökar i kyrkan", jämrade sig kyrkvaktarn. Ja, prästen gick med, och då de kom fram till kyrkdörren hörde de verkligen att det var något inne i kyrkan.

"Lås upp", sa prästen till kyrkvaktarn.

Småland
Östas
Västas
sept 1935.

5030

- 22 -

John (Måsten)
Berar Svengården
Född 1870. Dödsruning

22

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Jag törs inte", skallrade kyrkvaktarn fram, dödens förskrämd.

"Lås upp", sade prästen igen, men kyrkvaktarn bara vred sig.

Då sade prästen till för tredje gången, och då måste ~~ja~~ han

ju låsa upp. Men se då bar det sig inte bättre, än att han

kom att stå mitt i dörrspringan, och som dörren gick upp,

kom där en hiskelig best farande mitt mellan benen på kyrk-

vaktarn. Han blev sittande på ryggen på odjuret, och det

bar iväg bortåt kyrkgårn. Prästen hann inte se just nånting,

men han hörde kyrkvaktarn ropa då det bar bort: "Mig tog hon,

mig tog hon". - Men det var förstås ingenting annat än

nån spjuver som släppt in ett so i kyrkan.

Det där är ju förstås bara en historia, men däremot
minns jag mycket väl - och det förekommer nog än på en del
håll - att de lämnade kvar några strån på sista tegnen åt
Gruppsoan. Särskilt väl minns jag en bonde här - jag vill
inte säga namnet, för han lever än - som alltid så snart

han kom till slutet på sista tegen virade ihop några strån och lade en flat sten på. Det skulle Gruppsoan ha. Fick hon inte det, så blev nästa skörd dålig. - Ja, så troddes det.

- Medan vi håller på med att tala om kyrkan, skall jag passa på att fråga om hur det var med kyrkgången här förr.

Gick man ofta till kyrkan?

- Ja, det var sed här, att alla som inte hade direkt förhinder skulle till kyrkan på söndagsmorgon, åtminstone gällde det de äldre. Vi som var unga var dessutom vid kyrkan varje lördag- och söndagkväll. Här i Voxtorp brukade ungdomen samlas på två ställen: vid kyrkan i Tännö-vägskalet och på vägen utanför Ed. Så var det alltid någon som kunde spela bälgaspel, och resten dansade och söp och spelte kort.

Här i Drömminge fanns det två spelmän i min tid /=ungdoms-tid/, först Karl Anders, och då han slutade kom en som hette Broberg. De fick ingenting för de spelte, men vi lade ihop till

man

spel åt dem, så de behövde de inte köpa själva.

På lördagarna fick vi inte sluta tidigare än annars utan så där vid 8-tiden. Så var det till att slarva i sig lite mat, klä om och iväg till kyrkan. Dit kom vi då vid 9-tiden. Vi var mest pojkar, ja, möjligen nån enstaka piga. Se bondflickorna här höll sig mest för goa till att vara med, och det sitter nog i än, efter vad jag kan se. Pojkarna gå på sitt håll och flickorna på sitt. eller också låg de helt enkelt hemma. Det var förresten vanligt, att pojkarna sen gick till dem bak på fönstret och bad dem komma ut och gå en bit. Sen gick de hem par om par. En sån "hemsökelse" förekommer nog än.

Men hur som helst, roligt hade vi borta vid kyrkan i alla fall. Det spelades bara såna där livade bitar, mest

- - - - -
&/ Inget provinsiellt uttryck, utan endast en kvickhet, som
Sven Johan själv historiserar på.

Skrevs på denna sida!

polka och möjligen nån schottis och hambo. Men där gnodde vi på, så svetten rann, och ingen kände efter att han arbetat hårt på dagen. Men nu är det ju ren ynkedom med dansen. Den här jazzen går så saligt, det är precis som då gäddan leker, då går hon och skummar så sakta fram och tillbaka, fram och tillbaka.

Ja, nu är det förstås slut med dansen vid kyrkan, men ännu samlas ungdomen där så smått. Det har jag sett, då jag råkat komma där förbi nån lördag- eller söndagkväll. De samlas där för att komma överens om vad de skall ta sig till på kvällen. Mest blir det väl att gå till den här eländiga dansbanan på Flaket /iskogen mitt emellan Voxtorp och Bor/. Det är en privat person som satt i gång med den för ett par år sen, och den har varit till förargelse hela tiden. Värst blev det sen A. K-arna /vägarbetarna vid arbetslöshetskommissionen/ kom hit. Det har varit hembrännt och slagsmål mest jämt.

Småland
Fetters
Votterps m
mym 1935

5030

- 26 -

John Nilsen
Sindeln
beras Sv. Joh. Pettersson
f. 1875 i Bor

26

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och nu är det nog inte många av byns ungdomar, som går dit.

- - - - -

Vi talte för en stund sen om trolltyg, och nu skulle jag vilja fråga'n, vad han tror om den här slagrutan de ha och söker efter vatten med. Är inte det något övernaturligt? Jag har divlat /tvistat/ så mycket med pastor Johansson om den saken, och han säger, att man kan gräva var som helst, så får man vatten bara man gräver tillräckligt djupt. Men det får man så fanken heller. Här vid gården får man vatten på 6 alnars djup, men går man en 20 meter västerut skall man gå gräva tills man kommer under fötterna på kineserna och ändå ~~inte~~ inte ha något vatten. Det visar slagrutan också. På ena stället känns ingenting, men på det andra vrider den sig, hur en än håller.

Men då säger pastorn bara att det "kommer nån slags hänryckning i kroppen". - Här kommer min själ ingen hän-

&/
ryckning i kroppen på mig för att jag håller en viknake
i näven. Det är nånting annat som varken han eller jag
eller pastor Johansson förstår sig på.

Därmed vill inte jag säga något ont om pastorn. Han är
den bästa vi har haft här på länge och en som passar sock-
nen . Det är förresten han som har satt igång med hembygds-
stugan här, och på den har han offrat mångt dagsverke.
Roligt har vi också då vi samlas där på kvällarna. Kom dit
nån kväll, så skall han få höra på historier. Det är så
svårt att komma på dem så här på egen hand, men om vi är
tillhopa några stycken, kommer en på det, en ann på det.

- - - - -
Under samtalet har mor kommit in med en kaffebricka,
och vid denna kommer samtalet över på Abessinien om vars
läge och storlek Sven Johan gör sig underrättad. Mest fun-
derar han dock på om Sverige måste med igall N.F. sätter

/vide kvint

sig mot Italiens fordringar. Han har i radio hört talas om § 15 Och 16 och drar därav de rätta slutsatserna. Mussolini är hans dödsfiende, och han kan inte förstå, att ingen kan göra upp processen med honom. "Hade jag honom här, så skulle jag själv ta nacken av honom", slutar Sven Johan krigiskt.

Men vid påtåren har han slutit fred eller åtminstone vapenstillestånd med Musse och börjar i stället intressera sig för min ringa person. Efter att ha noga dryftat mina föregående och kommande studier, kommer frågan hur länge jag tänkt stanna i trakten, och därifrån glider samtalet över på min värd, Gustav Ericsson.

- Det är den styvaste bonden i socknen, säger Sven Johan. Han har alltid gått före med gott exempel när det gällt jordbruk ^{och} skötseln av en gård. Läst har han också mer än de flesta, och han /= undertecknad/ har nog sett alla de

böcker, som stå i hyllor runt väggarna på hans rum. Det är nog inte alla bönder som har så pass.

En duktig gumma hade han också, fast hon gick från'en för en åtta år sen. Jag skall säga'n, att det var den liksta flickan i socknen på sin tid, och det var nog mången som avundades honom den. Men nu har han ju sju raska flickor utom de två pajkarna, och de kan nog sköta ett hem. Jaha, det tänker jag nog han har sett, säger Sven Johan, och en illmarig blinkning avslutar meningen.

-30-

Landskap: Småland Upptecknat av: John Nilsson
Härad: Östbo Adress: Vindeln
Socken: Voxtorp Berättat av: Sven Johan Pettersson
Uppteckningsår: 1935 Född år 1873 i Drömminge. Bor.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

Uppteckningen rör: N i s s e i P r ä s t a g å r d e n .

I min uppväxt flyttade det hit en som senare kom att kallas "Nisse i Prästgården". Han var född i Bors kvarn, där hansa far var mjölnare. Denne blev förresten klämd ihjäl i lyktan &/ vid stenarna. - Då folk kom till, satt han där högt uppe vid taket alldeles död. -

I sin ungdom var Nisse först dräng men började sen fara omkring och bygga hus. Från början var det mest vanliga bondstugor han byggde men senare t.o.m. sockenhus, och en del av dem står förresten kvar än i dag.

Då han tjänat sig lite pengar, jag tror det var ungefär tvåtusen kronor, köpte han en gård här i Drömminge som kallades Prästgården /därav kom Nisses tillnamn/ och flyttade hit.

&/"lykta" = litet kugghjul.
Skriv endast på denna sida!

Från början fick han gå och dras med skulder, men han gav sig inte, och när det senare blev pris på skogen, genom att sågen på Hatteberget byggdes, var det Nisse som sålde skog och redde sig sedan gott.

Den där Nisse var i alla fall en karl för sig. Inget fruntimmer hade han hos sig, och det märktes sannerligen i stugan hans, för där skurades då inte golvet på de 35 år han bodde där. Han låg i en gammal ståndsäng, och i den hade han inga andra kläder än några vadmalsrockar och andra smutsiga lasor. Dessa hade han till att breda på sig. På botten hade han ingenting. Men så låg han ju alltid med kläderna på och klädde aldrig av sig annat än när han bytte skjorta, vilket skedde, när denna var så uppnött, att endast sömmarna och halslinningen var kvar.

Maten hans bestod av gröt och mjölk, ingenting annat inte ens bröd, och hela hans servis utgjordes av en spillkum.

Denna stod mellan måltiderna inne i ugnen och diskades naturligtvis aldrig.

En söndag när det var begravning här i byn, gick vår dåvarande präst, pastor Karlberg, dit. Han hade ju hört hur eländigt Nisse hade det trots sina pengar - Nisse hade blivit rik med tiden, skall en veta - och ville nu söka få honom på bättre tankar. Då pastorn kom in i stugan, möttes han av ett par lass potatis, som låg framme på golvet - Nisse hade alltid sin potatis inne i stugan - och borta i sängen låg Nisse själv. "Hur kan Nisse, som ju ändå har pengar, leva så eländigt", sade prästen. "Säg tet, säg tet", svarade Nisse, som alltid uttalade "g" som "k" och "d" som "t", "men skulle jag börja leva fint, går alla mina pengar, och sedan får jag leva eläntikt igen - utan pengar. Då tycker jag att tet är bättre att leva eläntikt met pengar." "Och

förresten skall han inte bry sig om tet. Tet kår nok ann för ten som får komma hit och hälsa på och sen fara igen, tet är kanske värre för den som skall bo här jämt."

Med det fick prästen nöja sig, för se han blev aldrig svarslös, Nisse.

Många höll Nisse för att vara snål, men det var han inte. Att han var "om sig" går nog inte att förneka, men det var endast vid affärer, för då var det rysligt om ett öre. Kom det däremot en fattig, som behövde hjäl, ja, då var Nisse aldrig ohjälpsam.

En gång då jag var hos honom kom det dit en kvinna, som kallades Gustava Tattare. Hon bad att få en skäppa havre åt hästen. "Nehej, tet får du inte", sade Nisse. "Men då får jag väl en skäppa potatis, det har du ju gott om", sade Gustava och sparkade i potatishögen, som låg

på golvet. Nisse svarade på samma sätt: "Nehej, tet får tu inte." "Men en buka hö åt hästen min kan du väl ändå ge mig," envisades Gustava, som inte gärna ville släppa taget. "Får du inte havre och inte potatis, bör du förstå, att du inte får hö heller" svarade Nisse, "men sätt tig net, så få vi pratas vit en stunn".

Det gjorde hon, och då frågade Nisse, om hon inte hade något glas med sig. Jo, det ganns, och då gick Nisse efter en vinflaska och bjöd henne två stora glas. Dem tog hon med god min. Om en stund gick hanefter en flaska arrak - sånt hade han alltid hemma - och bjöd henne två glas av det också. Och Gustava bara drack och syntes må väl.

Så sade Nisse: "Du är väl gift, du Gustava?" "Nä, det är jag inte," svarte hon. "Tå är du kanske flicka, tå", sade Nisse. "Nä, det kan jag väl inte heller precis säga

att jag är", fick Gustava lov att tillstå. "Jak förstår, jak förstår", sade Nisse, "det är precis som met mik. Jak är heller inte gift men har ändå så där en trettio bumlingar, och tet är lika bra." Det var förstås sagt som skryt, för jag tror inte att Nisse vågat titta åt det hållet mer än en gång, och då gick det visst lite galet för honom.

När Gustava skulle till att fara, mätte Nisse till en skäppa havre och en skäppa potatis och gav henne, så inte kunde man säga, att han var snål precis.

Brännvin hade han alltid hemma, Nisse, så länge han bodde i sin stuga. Han köpte hem tio liter varje vecka, och det bjöd han traktens ungdom på. D.v.s. att det var ju bara pojkarna, som gick dit. Men vi var där mest varje kväll. Han ville inte precis att vi skulle supa oss fulla, men när han fick småpojkar så där i ordning, då tycktes han

riktigt trivas. En del tog nog för mycket, så att det blev till att kräkas, men det fejades undan med en björkekåst. Kunde de sen inte taga sig hem, fick de ligga till morgon på en kista han hade. Det hände då inte mig mer än två gånger, men så hade jag ju nära hém också. Men det var en från Tännö, han låg där mångagångar.

Underlig var han också vad beträffar kortspel. Det ansåg han syndigt, och tog någon fram en kortlek, så åkte han ut. Nehej, det gick inte. Kortspel fick inte förekomma i hans stuga.

Men det var nog inte bra för trakten det där brännvins-bjudandet. Inte fanns det många nykterister i Drömminge på den tiden. Jag minns förresten, att varje morgon, när jag gick till lagårn, slog Nisse på rutan och vinkade på mig: "Kom in skall tu få en sup. Tet är hurvikt så här taks."

Och jag gick in och fick min sup. Det var nog inte riktigt bra det heller, för till sist kunde jag inte börja dagens arbete utan att först ha fått den där supen.

Underligt nog var det ingen dålig lukt inne i hans stuga, trots att den aldrig rengjordes. Men det berodde nog på den stora spisen, där det eldades natt som dag. Nej, där kunde vi sitta hela kvällen och långt in på natten, och vi mådde så väl, så väl.

Men kreaturen hans blev ju vanvårdade, och en vår fick de stå utan foder, tills länsmannen kom och drev ut dem i skogen. Då hände sig emellertid ej bättre, än att en ko gick och lade ner sig i mossen här bakom. Ingen såg det förrän på kvällen, och då kon varit allt för vek för att ta sig upp - de kunde ju knappt gå nån av dem, så utsultna var de - hade hon blivit kvävd.

Detta retade Nisse i hög grad, och det var när att han

stämt länsman och yrkat på ersättning. Och det är väl fråga, om inte länsman gjorde sig skyldig till ett misstag den gången. Han skulle inte ha drivit ut korna att leva på snö och ljung, utan fodrat dem inne tills de åtminstone kunnat gå utan stöd.

Det gick imalla fall för länsman att få ordning på kreaturen, men då han sökte räta till Nisse, slog det slint. "Få tu hem och sköt tig själv och bry tig inte om mik, för jag gör som jak vill " sade Nisse, och med det fick läns-
mannen nöja sig. Se Nisse hade pengar och låg ingen till last, och då kunde inte länsmannen komma åt'en. Det visste Nisse.

Under en lång tid gick även bönderna till Nisses stuga, så snart de skulle dryfta något som rörde byn eller eljest var gemensamt. Där var det ju fritt, och ingen käring fanns

det som lade sig i vad som behandlades. Och så var ju Nisse ~~gästfri~~
gästfri och snäll, och ingen i byn behövde egentligen reta sig ~~på honom~~
på honom. Han skötte sitt och brydde sig inte om andras
göranden och låtanden. Ville man gå och hälsa på honom, blev
han glad och bjöd på sup, gick man inte dit, så brydde han
sig inte om det heller.

Men en gång blev han i alla fall osams med Sven i Skatta-
gården. De hade kommit överens om att hjälpas åt och bryta
en väg tvärs över mossen här, men så blev de osams om bredden
på vägen. Sven ville ha den smal, Nisse bredare. Och Nisse
hade nog rätt. Men då de stått och kivats en stund, tog
Sven och lyfte Nisse ut i gyttjevattnet, och Nisse, som bara
hade träskorna på sig, blev ju våt upp till knäna, ska en veta.
Då blev Nisse arg, och när han kom lös, sade han: "Nää, tu
tin djävel, har tu blött mik, så nok ska jak blöta tik hel

och hållen", och så rusade han på Sven och knuffade honom ut i gyttjan. Sen tog Nisse sina verktyg och gick hem och den vägen har då inte blivit bruten än, fast den väl skulle behövas än i dag.

Så småningom blev emellertid Nisses stuga ganska eländig även vad det yttre beträffar, utan tillsyn som den var, och då hans grannar vid den tiden började bygga om sina gårdar, beslöt sig även Nisse för att bygga nytt.

På vintern högg han och körde hem en mängd stora träd, som han på sommarn skrädde /bilade/ och lade upp i travar. Även vid timmerkörningen hade han sina egenheter. Andra brukade ju lägga upp storändan av stocken på kälken - man använde vanligen bara en kälke - därför att det då gick lättare, men Nisse var rädd att den smala ändan skulle bli nött, och han körde alltid stockarna men lilländan på

kälken och storändan släpande. Att det sen gick mycket tyngre brydde inte han sig om. Gällde det kunde han hjälpa till att draga själv, för han var senig och stark trots sin vanvårdnad, och han sparade sig aldrig.

Något bygge blev det emellertid inte av så snart, och under tiden sålde han en del av virket, råsten låg och ruttnade. Han hade visserligen täckt virkeshögen med bräder, men ändarna av de längsta stockarna stack ut, och när det blev vinter och kallt, var det Nisse som sågade av dem jäms med taket och använde dem som ved.

Där låg väl bråtet i minst tjugo år, och mindre och mindre blev det. Men så en sommar rev Nisse stugan och började bygga den nya. Under tiden gjorde han i ordning en grotta åt sig i ett stenarör. Lade upp en stenvägg inåt, och på utsidan

✓ "Stenarör" = stengärdesgård.

"skiftade" han en vägg av bräder, d.v.s. satte bräder kant mot kant. I själva stenröret gjorde han en sorts spis, och röken fick söka sig genom stenarna ut. Till säng hade han endast en bred plank, som var upplagd på ett par stenar. Inga sängkläder hade han här heller annat än de gamla rockarna, och en tegelsten omlindad med gamla lasor fick vara huvudkudde..

I denna stuga bodde Nisse i 8 år, och hade han haft det bedrövligt förut, så blev det ännu värre här. På vintern yrde snön in mellan bräderna och stenarna, och trots elden i den provisoriska spisen var det nästan lika kallt inne som ute. Att han inte frös ihjäl förundrade många.

Nu hade det även tagit slut med brännvinstrakteringen, och därför fick han sällan besök. En vinterkväll när det var särdeles rått och kallt, gick två av byns pojkar till

honom med en liter brännvin för att pigga upp honom. Då de kom in, fann de Nisse uppkrupen i spisen, enda stället i hela grottan där temperaturen var över fryspunkten. Nisse blev naturligtvis glad över besöket och tyckte att det var snällt av dem att komma ihåg honom en så dystur kväll. Om en stund tog pojkarna fram sin liter och frågade om han hade ett glas, så skulle de bjuda på sup. "Tack, tack", sade Nisse, "men jak har inte något klas bara spillkummen, slå lite i ten". De hällde spillkummen mest full, men då opponerade Nisse sig. "Tet blir för mycket, tet blir för mycket. Tet är inte bra att dricka för mycket". Så satte han spillkummen för munnen och drack ur ungefär hälften som om det varit vatten. "Tet var kott, tet var kott", sade Nisse, "men nu skall jak inte ha mer. - Tet var bra i kylan". Men om en stund drack han även ur resten. Pojkarna

hällde i mera, och nu sade inte Nisse längre något om att det var farligt att dricka för mycket. När de gick, låg Nisse och sov på sin träbänk. Kallt var det, men det kände han inte nu.

Detta blev emellertid Nisses sista fest, för strax efter blev han sjuk. Han låg länge i sin grotta innan någon visste hur det stod till, och då folk kom, var han nästan medvetslös. Han bars till en gård i närheten men repade sig aldrig utan dog efter några dagar.